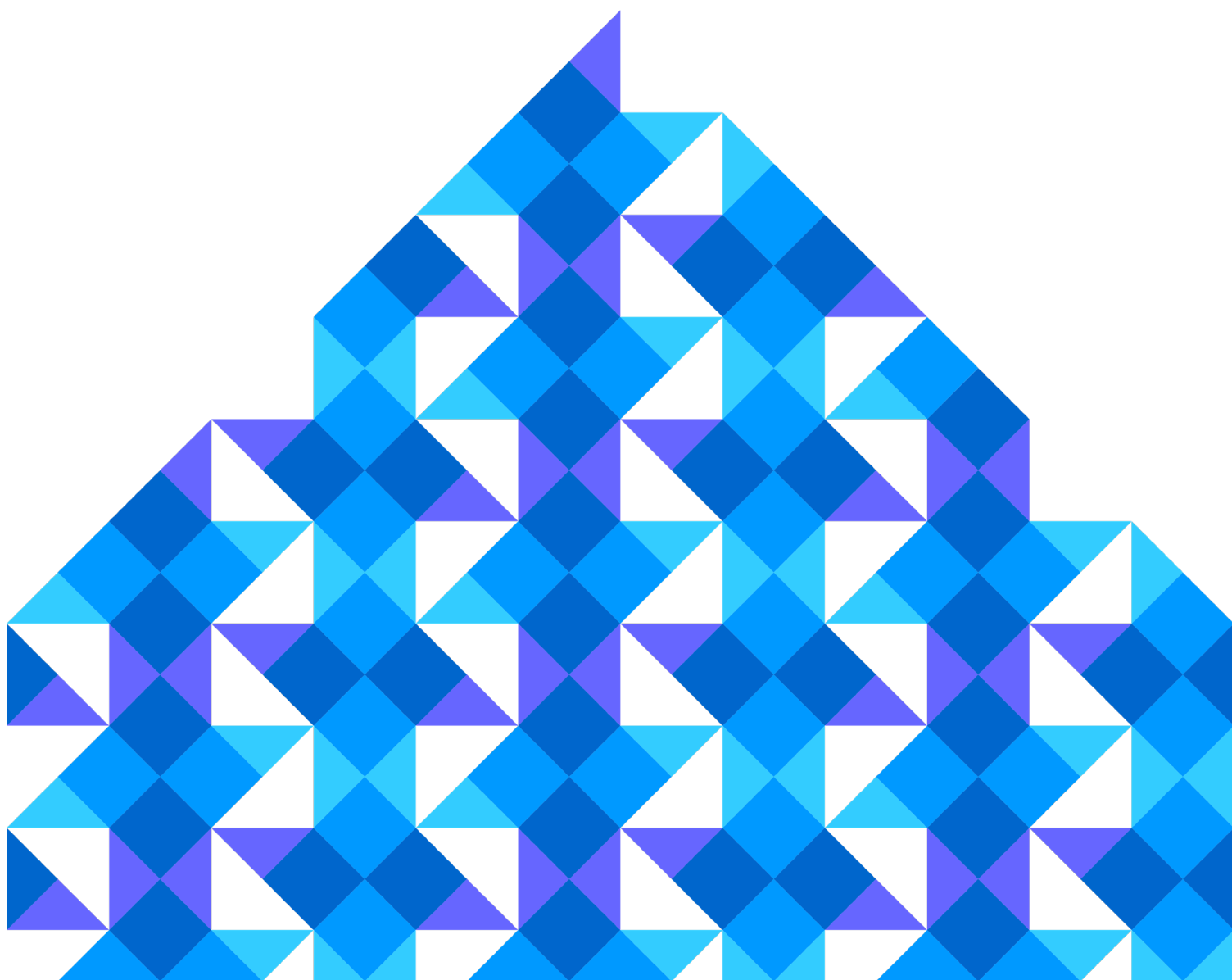

**Kommittén för rättigheter för personer
med funktionsnedsättning**

**Sammanfattande kommentarer
avseende Sveriges kombinerade
andra och tredje periodiska rapport**

Svensk översättning

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2024
titel

Nummer 2024:17
ISBN: 978-91-988780-6-6

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.
Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se
Telefon: 08-600 84 00

Innehåll

I. Inledning.....	4
II. Positiva aspekter	4
III. Angelägna områden samt kommitténs rekommendationer.....	5
A. Allmänna principer och skyldigheter (artiklarna 1–4)	5
B. Särskilda rättigheter (artiklarna 5–30)	8
C. Särskilda skyldigheter (artiklarna 31–33)	29
IV. Uppföljning.....	31
Spridning av information.....	31
Nästa periodiska rapport	31

I. Inledning

1. Kommittén behandlade Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport vid sitt 700:e och sitt 701:a möte, vilka ägde rum den 11 respektive 12 mars 2024. Dessa sammanfattande kommentarer antog kommittén vid sitt 714:e möte, som hölls den 20 mars 2024.
2. Kommittén välkomnar Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport, som har upprättats i enlighet med kommitténs riktlinjer för rapportering och på grundval av den förteckning över ämnen som kommittén hade upprättat inför rapporteringen.
3. Kommittén uttrycker sin uppskattning för den konstruktiva dialog om ett brett spektrum av ämnen som har förts med konventionsstatens delegation, vilken innefattade företrädare för berörda regeringsdepartement som tillhandahöll ytterligare klargöranden rörande de frågor som kommittén hade ställt. Dessutom uttrycker kommittén sin uppskattning för det aktiva deltagandet av Institutet för mänskliga rättigheter i dess egenskap av nationell inrättning för mänskliga rättigheter och oberoende övervakningsmekanism i enlighet med artikel 33.2 i konventionen.

II. Positiva aspekter

4. Kommittén välkomnar de åtgärder som konventionsstaten har vidtagit för att genomföra konventionen med ledning av de rekommendationer som kommittén lämnade i sina sammanfattande kommentarer till konventionsstatens första rapport. I synnerhet välkomnar kommittén de lagstiftningsåtgärder och politiska åtgärder som har vidtagits för att främja rättigheter för personer med funktionsnedsättning, särskilt följande:
 - a) Att socialdepartementet år 2017 inrättade en interdepartemental arbetsgrupp till stöd för genomförandet av funktionshinderspolitiken.
 - b) Att Institutet för mänskliga rättigheter inrättades år 2021.
 - c) Att strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 antogs år 2021.
 - d) Att konvention om barnets rättigheter år 2020 införlivades med konventionsstatens nationella rättsordning.

III. Angelägna områden samt kommitténs rekommendationer

A. Allmänna principer och skyldigheter (artiklarna 1–4)

5. Kommittén är oroad över att det har skett en successiv återgång till den medicinska modellen på många rättsområden, särskilt inom systemen för social trygghet och stöd till personer med funktionsnedsättning, och över att definitionen av ”funktionsnedsättning” i 1 kap. 5 § 1 st 4 diskrimineringslagen (2008:567) uteslutande fokuserar på funktionsnedsättningar begränsningarna och inte de hinder i samhället som leder till funktionshinder.
6. **Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska se till att ”funktionsnedsättning” i lagar och politik definieras på ett sätt som stämmer överens med den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionsnedsättning. I synnerhet rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska ändra definitionen av ”funktionsnedsättning” i 2008 års diskrimineringslag så att den definitionen avser resultatet av samspelet mellan funktionsnedsättning och socialt konstruerade hinder.**
7. Kommittén är oroad över följande:
 - a) Att anslagen till åtgärder för förverkligande av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som konventionen garanterar under längre tid har minskat som procentandel av BNP.
 - b) Att konventionen inte fullständigt har införlivats med den svenska nationella rättsordningen och således inte kan läggas till grund för yrkanden i ärenden och mål vid myndigheter och domstolar.
 - c) Att det inte har gjorts någon systematisk översyn av befintliga författningar, politiska åtgärder och regelverk i syfte att slå fast vilka lagstiftningsåtgärder som krävs för att se till att skyldigheterna enligt konventionen fullgörs.
 - d) Att domstolar och myndigheter inte i allmänhet tolkar nationell rätt mot bakgrund av konventionen, inte ens på områden där det skulle finnas utrymme för att göra en sådan tolkning.
8. **Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:**
 - a) **Vidta åtgärder för att se till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna enligt konventionen successivt förverkligas helt och fullt samt avstå från att vidta åtgärder som innebär en tillbakagång.**

- b) Se över konventionens ställning i sin rättsordning och därvid fullständigt införliva den med sin nationella rätt, i enlighet med vad kommittén rekommenderade i sina tidigare sammanfattande kommentarer.¹**
 - c) Systematiskt se över befintliga lagar, politiska åtgärder och regelverk i syfte att avgöra vilka lagstiftningsåtgärder som krävs för att se till att skyldigheterna enligt konventionen fullgörs samt upprätta handlingsplaner baserade på mänskliga rättigheter med ett tydligt funktionshindersbegrepp där det ingår åtgärder för att främja, skydda och tillgodose rättigheterna enligt konventionen.**
 - d) Se till att dess domstolar och myndigheter i enskilda fall tillämpar de i konventionen stadfästa rättigheterna på ett ändamålsenligt sätt, antingen som grund för krav på åtgärder eller som vägledning vid tolkning av nationell rätt.**
9. Kommittén noterar att den nuvarande funktionshinderspolitiken leder till bättre uppföljning av kommunernas arbete med att genomföra konventionen. Trots detta är kommittén dock oroad över följande:
- a) Att det är stora skillnader mellan olika regioner och kommuner i fråga om genomförandet av konventionen.
 - b) Att det sker en otillräcklig uppföljning på nationell nivå av regionernas och kommunernas genomförande av konventionen.
 - c) Att det inte finns tillräckliga möjligheter för personer med funktionsnedsättning att vidta rättsliga åtgärder, inge klagomål och få gottgörelse i fall där regioner och kommuner inte genomför konventionen på ett tillräckligt sätt.

10. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) Med beaktande av sina skyldigheter enligt artikel 4.5 i konventionen förbättra samordningen mellan regionernas och kommunernas insatser för att genomföra konventionen, se till att regionernas och kommunernas åtgärder för förverkligande av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är förenliga med deras skyldigheter enligt konventionen och se till att personer med funktionsnedsättning liksom organisationer som företräder dessa får**

¹

CRPD/C/SWE/CO/1, punkt 8.

tillgång till ändamålsenliga möjligheter att vidta åtgärder vid otillräckligt genomförande på regional och kommunal nivå.

- b) Inrätta en mekanism på nationell nivå för ändamålsenlig övervakning av regionernas och kommunernas genomförande av konventionen, med bindande mål och indikatorer liksom verkningsfulla åtgärder för att avhjälpa brister som påträffas.**
 - c) Inrätta ändamålsenliga klagomålsförfaranden och mekanismer för gottgörelse som enskilda personer med funktionsnedsättning och deras organisationer kan använda i fall där regioner och kommuner inte genomför konventionen på ett tillräckligt sätt.**
- 11. Kommittén är oroad över att det saknas en systematisk och strukturell samverkan med organisationer för personer med funktionsnedsättning – inbegripet organisationer för personer med intellektuell, neuropsykiatrisk och psykisk funktionsnedsättning, för kvinnor med funktionsnedsättning, för barn med funktionsnedsättning och för personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter – i samtliga frågor som påverkar dem, liksom över att det saknas formella rättsliga processer för detta ändamål.**
- 12. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 7 (2018) rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:**
- a) Utveckla och införa rättsligt väletablerade förfaranden för nära samråd med och aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning – inbegripet organisationer för personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättning, för kvinnor med funktionsnedsättning, för barn med funktionsnedsättning och för personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter – i samtliga frågor som påverkar dem samt fastställa regler och villkor för dessa förfaranden som bland annat garanterar att organisationerna får tillräckligt lång tid på sig att lämna sina svar och att de erhåller samtliga relevanta handlingar i tillgängliga format.**
 - b) Stärka förmågan hos organisationer för personer med funktionsnedsättning – inbegripet organisationer för personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättning, för kvinnor med funktionsnedsättning, för barn med funktionsnedsättning och för personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter – att aktivt delta i samtliga processer för genomförande av konventionen samt anslå tillräckliga medel till sådana organisationer.**

B. Särskilda rättigheter (artiklarna 5–30)

Jämlikhet och icke-diskriminering (artikel 5)

13. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att 2008 års diskrimineringslag inte innehåller några uttryckliga bestämmelser som rör intersektionella och flerfaldiga former av diskriminering.
- b) Att underlåtenhet att tillhandahålla skälig anpassning enligt konventionsstatens lagstiftning, inbegripet 2008 års diskrimineringslag, inte utgör en form av diskriminering inom hela rättsordningen utan att kravet på skälig anpassning endast gäller på vissa områden samt att konventionsstaten har gjort en alltför snäv avgränsning av begreppet ”bristande tillgänglighet”.
- c) Att det saknas statistik över hatbrott mot personer med funktionsnedsättning samt att hatiska uttalanden om personer med funktionsnedsättning inte omfattas av den specifika hatbrottslagstiftningen.
- d) Att polisens verksamhet inte kan ifrågasättas med stöd av 2008 års diskrimineringslag, särskilt med tanke på införandet av nya ”visitationszoner” där risken är större för att personer med funktionsnedsättning ska stoppas, visiteras och förhöras utan att det finns någon misstanke om brott.
- e) Att inte alla personer som är blinda eller har en synnedsättning kan komma i fråga för stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller andra stödsystem utan själva måste betala merkostnaden för stöd, vilket hindrar dem från att delta i det politiska och offentliga livet och i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott.
- f) Att de rekommendationer som kommittén har lämnat avseende framställan nr 45/2018 (Richard Sahlin v. Sweden) inte har genomförts.

14. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 6 (2018) rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Se över 2008 års diskrimineringslag i syfte att föreskriva ett uttryckligt skydd mot flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering, inbegripet diskriminering som grundar sig på en kombination av funktionsnedsättning och exempelvis ålder, kön, genus, ras, tillhörighet till ursprungsbefolkning, ställning som lesbisk kvinna, homosexuell man, bisexuell person, transperson eller intersexperson, etnicitet, migrationsställning eller nationellt ursprung.**

- b) Ändra 2008 års diskrimineringslag liksom annan relevant lagstiftning och relevanta politiska åtgärder i syfte att dels avskaffa begränsningarna för förbudet mot bristande tillgänglighet såvitt avser arbetssökande, bostadssökande och privatpersoner, dels i överensstämmelse med artikel 2 i konventionen införa en uttrycklig garanti för skälig anpassning som gäller inom alla rättsområden.**
- c) Ändra den nationella lagstiftningen om hatbrott och införa bestämmelser om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning samt se till att det samlas in och analyseras specifik statistik över hatbrott mot personer med funktionsnedsättning.**
- d) Se till att alla diskriminerande handlingar som begås av polisen kan ifrågasättas på ett ändamålsenligt sätt i domstol.**
- e) Se till att det stöd som kan ges enligt den nationella lagstiftningen, inbegripet lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), utökas till att omfatta alla personer med funktionsnedsättning som är blinda eller har en synnedsättning, så att dem bättre kan delta i det politiska och offentliga livet och i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott.**
- f) Utöka sin policy att såvitt avser interimistiska åtgärder i samband med framställningar i asylärenden efterleva rekommendationer som har lämnats inom ramen för förfarandet enligt artikel 2 i det fakultativa protokollet till konventionen så att denna policy omfattar samtliga rekommendationer som lämnas inom ramen för det förfarandet, genomföra de rekommendationer som har lämnats avseende framställan nr 45/2018 (Richard Sahlin v. Sweden) och se till att rekommendationer som lämnas inom ramen för nämnda förfarande efterlevs i framtiden.**

Kvinnor med funktionsnedsättning (artikel 6)

15. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att det saknas en heltäckande intersektionell ansats som kan säkerställa att frågor som berör kvinnor och flickor med funktionsnedsättning – inbegripet kvinnor och flickor med funktionsnedsättning som är migranter eller tillhör nationella minoriteter – integreras i lagstiftning och politik på både jämställdhets- och funktionshindersområdet.**
- b) Att det saknas specifik statistik över situationen för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning liksom över inverkan av lagstiftning och offentlig politik på deras rättigheter enligt konventionen.**

16. Kommittén erinrar om sin allmänna kommentar nr 3 (2016), upprepar sin tidigare rekommendation² liksom rekommendationerna från Kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor³ och rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande på nationell, regional och kommunal nivå:

- a) Stärka åtgärderna och de politiska mekanismerna för att säkerställa att rättigheterna för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning – inbegripet kvinnor och flickor med funktionsnedsättning som är migranter eller tillhör nationella minoriteter – helt och fullt integreras i all lagstiftning och politik på både jämställdhets- och funktionshindersområdet.**
- b) Se till att systemen för statistikinsamling och konsekvensbedömningarna av lagstiftning och politiska åtgärder inbegriper indikatorer och specifik statistik avseende kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.**

Barn med funktionsnedsättning (artikel 7)

17. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att barn med funktionsnedsättning utsätts för flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering, bland annat på utbildningsområdet, i fråga om tillgång till social service och personlig assistans i samhället och i fråga om institutionalisering, samt för dålig behandling, våld och övergrepp, inbegripet sexuellt våld, på institutioner.
- b) Att föräldrar till barn med funktionsnedsättning – särskilt barn med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, barn med neurodivergens, inbegripet barn med autism, och barn med Downs syndrom – inte får tillräcklig information och erforderligt stöd av hälso- och sjukvårdspersonal.
- c) Att det har vidtagits otillräckliga åtgärder för att se till att barn med funktionsnedsättning får ge uttryck för sina åsikter om alla beslut som påverkar dem, inbegripet i brottmål och asylärenden.

18. Kommittén erinrar om sitt med Kommittén för barnets rättigheter gemensamma uttalande om rättigheterna för barn med funktionsnedsättning och om rekommendationerna från Kommittén för

² CRPD/C/SWE/CO/1, punkt 14.

³ CEDAW/C/SWE/CO/10, punkterna 10(a), 12(b), 20, 24(a) och (f), 28(a), 32(e), 34(c) och (d), 36(b) och 42.

barns rättigheter⁴ och rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) Stärka genomförandet av den nationella lagstiftningen om barns rättigheter genom att se till att denna omfattar samtliga barn med funktionsnedsättning inom alla områden av livet och främjar säkra och gynnsamma miljöer för barn där liv och värdighet för barn med funktionsnedsättning respekteras i lika hög grad som andra barns liv och värdighet.**
- b) Säkerställa god tillgång till tillgängliga, kvalitativa och inkluderandetidiga insatser liksom hjälpmedel och anordningar för rörlighet, stödteknik och transporter för barn med funktionsnedsättning samt tillräcklig information till och erforderligt stöd för deras föräldrar.**
- c) Garantera respekten för den i utveckling stadda förmåga som barn med funktionsnedsättning besitter i syfte att se till att dessa barn kan bilda sig egna uppfattningar och fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem, inbegripet i brottmål och asylärenden, och se till att vederbörligt avseende fästs vid deras åsikter i överensstämmelse med deras ålder och mognadsgrad, samt säkerställa att dessa barn erhåller stöd som är lämpligt med hänsyn till deras funktionsnedsättning och ålder för att kunna utöva sin rätt att yttra sig.**

Medvetandegörande (artikel 8)

19. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att processer och beslut om genomförande av tester före födseln och om abort genomsyras av negativa attityder till personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, attityder som är inriktade mot att vissa typer av intellektuella funktionsnedsättningar ska utrotas.
- b) Att det i konventionsstaten fortfarande förekommer stereotyper om, negativa attityder till och hatiska uttalanden om personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med funktionsnedsättning som utsätts för flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering.

⁴ CRC/C/SWE/CO/6–7, punkterna 9(b), 10, 17(b) och (c), 19, 20(b), 26(a), 31, 33(a), 38(c) och 41(a).

- c) Att allmänheten, offentliga tjänstemän och beslutsfattare saknar medvetenhet om de rättigheter som tillkommer personer med funktionsnedsättning och om de behov som dessa personer har, särskilt inom arbete, utbildning och boende.

20. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Se till att professionella medicinska och sociala råd om testning före födseln och om abort inte förmedlar negativa attityder till personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och inte är inriktade mot att vissa typer av funktionsnedsättningar ska utrotas.**
- b) **Genomföra mediekampanjer med syftet att dels undanröja fördomar, negativa stereotyper, skadliga beteenden och hatiska uttalanden inom alla områden av livet, dels främja varaktiga och systematiska attitydförändringar, med särskilt fokus på kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och barn med funktionsnedsättning.**
- c) **Stärka och bygga ut intensivkurser för elever, domare, poliser och andra inom rättsväsendet, lärare, hälso- och sjukvårdspersonal och allmänheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och om den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionsnedsättning.**

Tillgänglighet (artikel 9)

21. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att lagbestämmelserna och reglerna om tillgänglighet inom alla områden av livet, inbegripet offentlig upphandling, inte tillämpas på ett enhetligt sätt inom konventionsstatens territorium och att det saknas åtgärder för att integrera universell utformning inom alla områden av livet, inbegripet kollektivtrafik, byggnader, anläggningar, offentliga platser och service samt fysisk, informationsmässig, kommunikativ och digital tillgång, forskning och ny teknik såsom artificiell intelligens.
- b) Att det saknas en institutionaliserad mekanism för hur det ska gå till när organisationer för personer med funktionsnedsättning deltar i arbetet med att utveckla tillgänglighetsstandarder och att det saknas förfaranden som personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem kan använda för att lämna klagomål avseende överträdelse av sådana standarder.

- c) Att personer med funktionsnedsättning stöter på hinder i fråga om digital tillgänglighet och elektronisk identifiering.

22. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 2 (2014) och med hänvisning till utfästelserna i 2021 års koalitionsavtal rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) Se till, i enlighet med artikel 9 i konventionen, att nationella, regionala och kommunala regelverk innehåller föreskrifter om tillgänglighet inom alla områden av livet, inbegripet i offentlig upphandling, se till att det vidtas verkningsfulla och enhetliga åtgärder för att säkerställa att dessa föreskrifter efterlevs och främja universell utformning vid utarbetandet av standarder och riktlinjer.
- b) Inrätta institutionaliserade mekanismer för nära samråd med och aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning, via deras organisationer, i processerna för utarbetande av tillgänglighetsstandarder, och inrätta klagomålsmekanismer som gör det möjligt för personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem att inge klagomål när deras rätt till tillgänglighet åsidosätts.
- c) Garantera möjligheterna till digital tillgänglighet och elektronisk identifiering för personer med funktionsnedsättning.

Rätten till liv (artikel 10)

23. Kommittén noterar att konventionsstatens delegation har redovisat information om den utbildning som polisen får, om utarbetandet av en handbok i hur man interagerar med personer med neuropsykiatriska eller psykiska funktionsnedsättningar såväl som om den nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention, som kommer att innefatta ett funktionshindersperspektiv. Kommittén är dock oroad över följande:

- a) Att polisen i oproportionerligt stor utsträckning använder skjutvapen mot personer med neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och att polisens användning av skjutvapen har ökat avsevärt på senare år, något som framgår av rapporten ”Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning, Redovisning av data fram till 31 december 2022”.
- b) Att det inte har vidtagits åtgärder för att förhindra dödsfall som skulle ha kunnat undvikas bland personer med funktionsnedsättning på institutioner.

24. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Stärka utbildningen för poliser och andra med en brottsbekämpande funktion i hur man undviker att använda våld och skjutvapen i alltför stor utsträckning, särskilt mot personer med neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och personer som är utsatta för intersektionella effekter på grund av att de både har en funktionsnedsättning och tillhör en marginaliserad grupp.**
- b) **Utveckla ett heltäckande tillvägagångssätt för att förebygga dödsfall som kan undvikas bland personer med funktionsnedsättning på institutioner, inbegripet genom att utbilda alla som i sitt yrke har att göra med personer med funktionsnedsättning, exempelvis hälso- och sjukvårdspersonal, socialarbetare, skolpersonal och frivilligarbetare, och genom att se till att åtal väcks för brottsliga handlingar.**

Risksituationer och humanitära nödlägen (artikel 11)

25. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att det inte finns en heltäckande människorättsbaserad strategi för att minska risken för katastrofer, att göra humanitära insatser och hantera katastrofsituationer, inbegripet folkhälsonödlägen, för samordning av förebyggande arbete och reaktiva åtgärder på både nationell och lokal nivå, som inkluderar ett funktionshinderperspektiv
- b) Att det klimatpolitiska ramverket inte har ett tillräckligt inkluderande perspektiv på personer med funktionsnedsättning, bland annat såvitt avser samer med funktionsnedsättning.
- c) Att personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och neurodivergens personer, inte får tillgång till en effektiv kommunikation i risk- och katastrofsituationer.
- d) Att flyktingar och asylsökande med funktionsnedsättning, inbegripet personer från Ukraina som omfattas av tillfälligt skydd, inte får tillräcklig tillgång till nödvändiga service och till funktionshindersrelaterat stöd.

26. Med erinrande om Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015–2030 och riktlinjerna för inkludering av personer med funktionsnedsättning i humanitära insatser rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder dem:

- a) **Utveckla en övergripande strategi, baserad på mänskliga rättigheter och med ett inkluderande perspektiv på personer med**

funktionsnedsättning, för alla risksituationer och humanitära katastrofsituationer, inbegripet folkhälsonödlägen, klimatiförändring och katastrofriskreducering, i syfte att säkerställa samordning på nationell, regional och kommunal nivå.

- b) Vidta åtgärder för att säkerställa att genomförandet av det klimatpolitiska ramverket är inkluderande gentemot personer med funktionsnedsättning, inbegripet samer med funktionsnedsättning, och att det sker i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatiförändringar.**
- c) Se till att alla personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och personer med neurodivergens, i risksituationer och humanitära katastrofsituationer, inbegripet folkhälsonödlägen, har möjlighet att utnyttja tillgängliga kommunikations- och informationsmedel, inbegripet lättläst, punktskrift och teckenspråk.**
- d) Se till att flyktingar och asylsökande med funktionsnedsättning, inbegripet personer från Ukraina som omfattas av tillfälligt skydd, får tillgång till nödvändiga service och till funktionshindersrelaterat stöd, inbegripet tillgängliga kommunikationer, tillgängligt boende, tillräckliga försörjningsmöjligheter, hjälpmedel och stöd för att kunna ta sig in på arbetsmarknaden.**

Likhet inför lagen (artikel 12)

27. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att åtgärder inte har vidtagits för att ersätta system med ställföreträdande beslutsfattande med mekanismer för stödjande beslutsfattande.
- b) Att det finns begränsade stödåtgärder för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet att utöva sin rättskapacitet på lika villkor som andra.
- c) Att stödet från ”Personligt ombud” inte tillämpas på ett enhetligt sätt i hela landet och att tillgången till sådant stöd varierar mellan kommuner.
- d) Att utbildningen om stödjande beslutsfattande och dess tillämpning är otillräcklig, särskilt inom rättsväsendet.

28. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 1 (2014) avseende likhet inför lagen, och i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder

dess, rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) Undanröja alla former av ställföreträdande beslutsfattande och ersätta dem med ett system för stödjande beslutsfattande som innebär att personer med funktionsnedsättning får sina önskemål, sina preferenser och sin autonomi respekterade.
- b) Utveckla en heltäckande nationell strategi för genomförandet av mekanismer för stödjande beslutsfattande med lämpliga och lagom omfattande skyddsåtgärder på alla nivåer inom nationell, regional och kommunal förvaltning.
- c) Se över ”Personligt ombud” med sikte på att det ska tillämpas på alla personer med funktionsnedsättning och i syfte att säkerställa nationell samordning och enhetlighet mellan kommuner.
- d) Utveckla och tillhandahålla program för utbildning om stödjande beslutsfattande för statliga myndigheter och andra berörda sektorer, inbegripet rättsväsendet, hälso- och sjukvården, bank- och finanssektorn och socialtjänsten.

Tillgång till rättssystemet (artikel 13)

29. Kommittén är oroad över att det finns hinder för tillgången till rättssystemet för personer med funktionsnedsättning, bland annat följande:

- a) Att de processuella och åldersadekvata anpassningarna är begränsade, särskilt för personer med neurodivergens.
- b) Att det finns begränsad kunskap, utbildning och kompetens inom rättsväsendet när det gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning, inbegripet funktionshinderspecifika förhörstekniker för barn och vuxna med funktionsnedsättning.
- c) Att tillgången till systemet för rättshjälp är begränsad och att det finns ekonomiska hinder för möjligheten att anlita rättsliga ombud.

30. Med erinrande om de internationella principerna och riktlinjerna rörande tillgång till rättssystemet för personer med funktionsnedsättning rekommenderar kommittén att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning, ska utveckla en nationell rättsstrategi för personer med funktionsnedsättning som innefattar följande:

- a) Åtgärder för att ändra de processuella reglerna inom straffrätten, civilrätten, arbetsrätten och förvaltningsrätten i syfte att se till att det

kostnadsfritt görs processuella och åldersadekvata anpassningar för personer med funktionsnedsättning.

- b) Lämplig utbildning för verksamma inom rättsväsendet, inbegripet domare, poliser, åklagare och kriminalvårdspersonal, om tillämpningen av kraven och principerna enligt konventionen, så att tillgången till rättssystemet kan säkerställas.**
- c) En översyn av rättshjälpslagen som innebär att ekonomiska hinder för möjligheten att få ett rättsligt ombud undanröjs, särskilt såvitt avser förvaltnings- och diskrimineringsrättsliga mål.**

Frihet och personlig säkerhet (artikel 14)

31. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att personer med funktionsnedsättning kan frihetsberövas på grund av sin funktionsnedsättning och att det begränsade utbudet av boendalternativ i samhället skapar hinder som gör att utskrivning från psykiatriska inrättningar dröjer längre.
- b) Att personer med funktionsnedsättning som inte bedöms kunna ställas inför rätta kan frihetsberövas på obestämd tid.

32. Med erinrande om sina riktlinjer om rätten till frihet och personlig säkerhet för personer med funktionsnedsättning⁵ och sina riktlinjer om avinstitutionalisering, inbegripet i nödsituationer,⁶ rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska vidta samtliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder, politiska åtgärder och rättsliga åtgärder som krävs för att göra följande:

- a) Upphäva alla lagar och avskaffa all myndighetspraxis som medger frihetsberövande med hänvisning till funktionsnedsättning, inbegripet lagar som rör mental hälsa, och se till att det finns tillgång till lämpliga och tillgängliga boenden och stödåtgärder i samhället.**
- b) Ändra och/eller upphäva lagstiftning som begränsar rättskapacitet för personer med funktionsnedsättning eller medger strängare åtgärder mot personer med funktionsnedsättning än mot andra som fälls för samma brott, exempelvis frihetsberövande på obestämd tid, och garantera att personer med funktionsnedsättning under hela det**

⁵ [A/72/55](#), bilaga.

⁶ [CRPD/C/5](#).

rättsliga förfarandet får tillgång till rättssystemet på lika villkor som andra.

Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (artikel 15)

33. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att tvångs- och begränsningsåtgärder är vanligt förekommande och att elbehandling (ECT) och medicinsk behandling tillämpas utan samtycke på gruppboenden, särskilda boenden och alla typer av institutioner för barn och vuxna med funktionsnedsättningar inbegripet psykiatriska inrättningar.
- b) Att det saknas ändamålsenliga tillsynsmekanismer för barn och vuxna med funktionsnedsättning som befinner sig på häkten, samhällsvård, gruppboenden och privat drivna inrättningar samt att rekommendationerna från de befintliga tillsynsmekanismerna, inbegripet den nationella förebyggande mekanismen (enligt tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention), inte genomförs.

34. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder dem, ska vidta alla lagstiftnings- och administrativa åtgärder och rättsliga åtgärder som krävs för att göra följande:

- a) **Förbjuda användning av tvångs- och begränsningsåtgärder liksom tillämpning utan samtycke av ECT och medicinska behandlingar på barn och vuxna med funktionsnedsättning på gruppboenden, särskilda boenden och alla former av institutioner, inbegripet psykiatriska inrättningar, samt inrätta alternativa åldersadekvata stödåtgärder utan inslag av tvång och ge all personal utbildning om dessa åtgärder.**
- b) **Stärka de befintliga tillsynsmekanismerna i syfte att säkerställa regelbundna inspektioner av häkten, samhällsvård, gruppboenden och privat drivna inrättningar, se till att offentliga rapporter regelbundet lämnas till riksdagen och inrätta mekanismer som främjar ett snabbt genomförande av rekommendationer.**

Rätt att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp (artikel 16)

35. Kommittén är oroad över följande:

- a) Förekomsten av olika former av utnyttjande, våld och övergrepp mot barn och vuxna med funktionsnedsättning, särskilt mot kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.
- b) Att det i kommittédirektiven till den offentliga utredningen om de särskilda ungdomshemmen ("En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård") inte uttryckligen hänvisas till konventionen.
- c) Att personer med funktionsnedsättning som utsätts för våld i institutionella miljöer inte erkänns som brottsoffer.

36. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning, särskilt organisationer för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, ska göra följande:

- a) Utveckla en heltäckande och ändamålsenlig strategi för att förebygga och bemöta våld, i linje med Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, som tillgodoser köns- och åldersspecifika krav och är inriktad mot alla former av våld mot barn och vuxna med funktionsnedsättning i samtliga miljöer, inbegripet på institutioner, samt vidta åtgärder för att säkerställa tillgången till rättssystemet och till köns- och åldersadekvata stöd- och rehabiliteringsåtgärder.
- b) Vidta omedelbara åtgärder för att se till att den offentliga utredningen om de särskilda ungdomshemmen uttryckligen grundar sig på konventionens normer och principer jämte konventionen om barnets rättigheter och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.
- c) Vidta alla lagstiftnings- och administrativa åtgärder och politiska åtgärder som krävs för att se till att barn och vuxna med funktionsnedsättning som utsätts för våld i institutionella miljöer, inbegripet vid tvångsvård, erkänns som brottsoffer, så att det kan säkerställas att sådant våld anmäls, utreds och föranleder åtal på samma villkor som våld mot andra.

Skydd för den personliga integriteten (artikel 17)

37. Kommittén är oroad över onödiga, kränkande eller irreversibla medicinska ingrepp som ändrar könskaraktäristika hos intersexbarn.

38. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska samråda nära med och aktivt involvera organisationer som företräder intersexpersoner i

syfte att säkerställa ett heltäckande skydd för intersexbarn mot onödiga, kränkande eller irreversibla medicinska ingrepp som ändrar könskaraktäristika.

Rätt till fri rörlighet och till ett medborgarskap (artikel 18)

39. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att Tidöavtalet får en negativ inverkan på migranter med funktionsnedsättning och deras tillgång till olika former av välfärdstjänster, inbegripet hälso- och sjukvård, personlig assistans och boende, och att det har föreslagits att rätten att bli medborgare ska förbehållas personer som kan försörja sig själva i åtta år.
- b) Att det saknas en enhetlig tillämpning av lagstiftningen om tillhandahållande av stödinsatser i olika regioner och kommuner, vilket kan medföra att en person går miste om vissa stödinsatser i samband med en flytt från en kommun till en annan.

40. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska vidta alla lagstiftnings- och administrativa åtgärder och andra åtgärder som krävs för att göra följande:

- a) **Säkerställa att migranter med funktionsnedsättning utan diskriminering får tillgång till alla former av välfärdstjänster och väsentliga stödinsatser, inbegripet funktionsnedsättningsspecifikt stöd.**
- b) **Utveckla, i nära samråd med och under aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning, ett nationellt ramverk som garanterar att stödinsatser kan följa med över kommungränser.**

Rätt att leva självständigt och att delta i samhället (artikel 19)

41. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att restriktionerna för personlig assistans har ökat, att 1 500 personer med funktionsnedsättning förlorade sin personliga assistans mellan åren 2015 och 2022, att det saknas möjlighet för personer över 66 år att ansöka om personlig assistans och att det finns skillnader mellan kommuner i fråga om personlig assistans.
- b) Att barn och vuxna med funktionsnedsättning i större utsträckning placeras på institutioner.

- c) Att personer med funktionsnedsättning förvägras rätten att välja sin bostadsort och rätten att välja var och med vem de ska bo på lika villkor som andra.

42. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 5 (2017), om sina riktlinjer om avinstitutionalisering, inbegripet i katastrofsituationer, och om rapporten från den särskilda rapportören för rättigheter för personer med funktionsnedsättning om omvandlingen av service för personer med funktionsnedsättning,⁷ rekommenderar kommittén att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning, utan dröjsmål ska vidta åtgärder för att utveckla och genomföra en nationell strategi för avinstitutionalisering som innefattar följande:

- a) **Lagstiftnings- och administrativa åtgärder, politiska åtgärder och andra åtgärder för att säkerställa en nationellt enhetlig tillgång till individanpassad personlig assistans och individanpassat stöd till alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet de 1 500 personer med funktionsnedsättning som förlorade sin personliga assistans mellan 2015 och 2022 liksom personer med funktionsnedsättning som är äldre än 66 år.**
- b) **Oberoende övervakning av institutioner tills de stängs.**
- c) **Relevanta politiska program för stängning av befintliga institutioner och för förhindrande av återinstitutionalisering av personer med funktionsnedsättning.**
- d) **Stärkande av systemet för stöd till barn med funktionsnedsättning som gör det möjligt för dem att bo med sina familjer eller växa upp i familjemiljö i stället för på institution.**
- e) **Åtgärder för att undanröja sådant som hindrar personer med funktionsnedsättning från att välja var och med vem de ska bo, inbegripet en ökning i utbudet av säkra och tillgängliga boenden i samhället till överkomlig kostnad.**

Personlig rörlighet (artikel 20)

43. Kommittén är oroad över bristen på ledsagarservice till stöd för personlig rörlighet, inbegripet personer på särskilda boenden för äldre och på gruppboenden liksom för personer som är blinda.

⁷

[A/HRC/52/32](#).

- 44. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska förbättra åtgärderna till stöd för personlig rörlighet, inbegripet genom ett nationellt program för tillhandahållande av ledsagarservice till stöd för personlig rörlighet, i synnerhet för, personer på särskilda boenden för äldre och på gruppboenden liksom för personer som är blinda.**

Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information (artikel 21)

45. Kommittén är oroad över brister i fråga om spridandet av offentlig information i tillgängliga format, exempelvis tillgänglig information på minoritetsspråk, på lätt svenska och i punktskrift samt med hjälp av taktila, alternativa och kompletterande kommunikationsmedel.
- 46. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, på grundval av internationella och europeiska standarder ska vidta alla åtgärder som krävs för att se till att information som riktar sig till allmänheten finns att tillgå i tillgängliga format och via hjälpmedelsteknik för alla personer med funktionsnedsättning, utan dröjsmål och utan extra kostnader, särskilt i nödsituationer.**

Respekt för privatlivet (artikel 22)

47. Kommittén är oroad över bristen på heltäckande åtgärder för att säkerställa dataskydd och rätten till privatliv såvitt avser personuppgifter och uppgifter om hälsa och rehabilitering för personer med funktionsnedsättning, särskilt med avseende på bedömningar av behovet av service, inbegripet personlig assistans.
- 48. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska vidta alla åtgärder som krävs för att garantera dataskydd och rätten till privatliv, inbegripet ändringar i dataskyddslagar, och upprätta dataskyddsprotokoll och säkra system för att skydda sekretessen för personuppgifter och uppgifter om hälsa och rehabilitering för personer med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra.**

Respekt för hem och familj (artikel 23)

49. Kommittén är oroad över följande:
- a) Att det saknas resurser och tillräckliga stödmekanismer för att de kommunala myndigheterna ska kunna stödja föräldrar med funktionsnedsättning och familjer med barn med funktionsnedsättning.

- b) Att personer med funktionsnedsättning diskrimineras i samband med förfaranden för familjeåterförening, med tanke på att rätt till familjeåterförening föreligger endast för den som uppfyller detaljerade inkomst- och bostadskrav.

50. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, ska göra följande:

- a) Säkerställa att rätten till familjeliv förverkligas, att det finns stöd till föräldrar med funktionsnedsättning och till familjer med barn med funktionsnedsättning och att fördomar kan utrotas bland serviceansvariga enheter inom kommunala myndigheter, särskilt i avlägsna områden.
- b) Se över reglerna om familjeåterförening i syfte att säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte missgynnas av försörjningskravet.

Utbildning (artikel 24)

51. Kommittén är oroad över följande:

- a) Ökningen av segregering åtgärder inom utbildningsområdet och att det saknas en tydlig mekanism för att övervaka och genomföra inkluderande utbildning.
- b) Att valmöjligheterna i fråga om yrkesutbildning är begränsade och enbart avser segregerade strukturer.
- c) Att det har skett en minskning av anslagen till skälig anpassning inom utbildning, exempelvis personlig assistans och stöd till elever med funktionsnedsättning.
- d) Att lärare och övrig personal har otillräcklig utbildning om rätten till inkluderande utbildning och att insatserna för att utveckla specifika färdigheter och undervisningsmetoder är otillräckliga.

52. Med erinrande om sin allmänna kommentar nr 4 (2016) om rätten till inkluderande utbildning och FN:s globala mål 4, delmål 4.5 och indikator 4a för hållbar utveckling rekommenderar kommittén att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av organisationer för personer med funktionsnedsättning, elever med funktionsnedsättning och deras familjer, ska göra följande:

- a) Utveckla en nationell strategi för inkluderande utbildning i syfte att gå från segregerad utbildning till inkluderande utbildning samt inrätta

en mekanism för att övervaka och genomdriva tillämpningen av den nationella lagstiftningen om inkluderande utbildning.

- b) Se till att elever med funktionsnedsättning kan gå i reguljära skolor, bland annat genom att öka tillgängligheten och förekomsten av skälig anpassning för alla typer av funktionsnedsättningar och genom att ombesörja lämpliga transportarrangemang, särskilt i avlägsna områden.**
- c) Se till att elever med funktionsnedsättning får tillgång till kompensatoriska hjälpmedel och läromedel i alternativa och tillgängliga format, exempelvis inkluderande digital åtkomst, alternativa och tillgängliga kommunikationssätt och kommunikationsmedel, inbegripet lättläst, och till kommunikationshjälpmedel och hjälpmedels- och informationsteknik, och se till att det finns tillräckligt många lärare som behärskar svenskt teckenspråk flytande.**
- d) Garantera fortbildning för lärare och övrig personal om inkluderande utbildning på alla nivåer, inbegripet utbildning i teckenspråk och andra tillgängliga kommunikationsformat, och utveckla ett uppföljningssystem för att undanröja alla former av direkt och indirekt diskriminering av barn med funktionsnedsättning och deras familjer.**
- e) Anslå ytterligare resurser för att tillhandahålla skälig anpassning och program för särskilt stöd vid inrättningar för högre utbildning, inbegripet yrkeshögskoleutbildning för studerande med alla typer av funktionsnedsättningar.**

Hälsa (artikel 25)

53. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att personer med funktionsnedsättning – särskilt personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, personer med funktionsnedsättning som bor i avlägsna områden, personer med funktionsnedsättning som bor på institutioner och barn och kvinnor med funktionsnedsättning – jämfört med befolkningen i allmänhet har avsevärt sämre hälsa samt högre dödlighet och självmordsfrekvens och dessutom ställs inför hinder när det gäller tillgång till vårdtjänster, inbegripet sexuell och reproduktiv hälsa, tandvård, information och utrustning.**

- b) Att det har skett en successiv återgång till en medicinsk syn på funktionsnedsättning och att det saknas åtgärder för att se till att individernas behov, preferenser och självbestämmande respekteras.

54. Med erinrande om kopplingen mellan artikel 25 i konventionen och delmålen 3.7 och 3.8 inom FN:s globala mål för hållbar utveckling, rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Vidta åtgärder för att se till att alla personer med funktionsnedsättning – särskilt personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar personer med funktionsnedsättning som bor i avlägsna områden, personer med funktionsnedsättning som bor på institutioner och barn och kvinnor med funktionsnedsättning – får tillgång till information på lika villkor som andra och, mot en överkomlig kostnad, till tillgänglig, kvalitativ och kulturanpassad medicinsk utrustning och hälso- och sjukvård, inbegripet sexuell och reproduktiv hälsa och psykisk hälsa.**
- b) **Skärpa kraven på att personer med funktionsnedsättning systematiskt ska involveras vid planering, utformning, övervakning och utvärdering av tillgänglighet, vårdprocesser och arbetsmetoder inom hälso- och sjukvården samt stärka genomförandet av den på mänskliga rättigheter grundade synen på funktionsnedsättning.**

Habilitering och rehabilitering (artikel 26)

55. Kommittén är oroad över att regionerna och kommunerna uppvisar ett begränsat och icke-enhetligt utbud av tjänster och tjänsteleverantörer samt att det saknas nationellt enhetliga riktlinjer och övervakningsmekanismer avsedda att se till att personer med funktionsnedsättning erhåller lämpliga habiliterings- och rehabiliteringsinsatser.

56. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska utveckla nationellt enhetliga riktlinjer och övervaknings- och utvärderingsmekanismer, så att personer med funktionsnedsättning enkelt kan välja och ta del av de mest relevanta och lämpliga insatserna eller åtgärderna inom habilitering och rehabilitering i enlighet med sina egna val och preferenser och så att de kan leva ett oberoende liv och få tillträde till arbetsmarknaden.

Arbete och sysselsättning (artikel 27)

57. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att det råder hög arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, ungdomar med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter och migranter med funktionsnedsättning, och att

personer med funktionsnedsättning som har nedsatt arbetsförmåga fortfarande diskrimineras i betalningsmekanismerna.

- b) Att personer med funktionsnedsättning möter diskriminering och hinder i samband med sysselsättning, att det finns skillnader mellan olika regioner och kommuner i fråga om det stöd som tillhandahålls och att det saknas åtgärder för att se till att arbetsgivare ställs till ansvar om de inte efterlever kvoterna för anställning av personer med funktionsnedsättning.
- c) Att det saknas yrkesutbildning liksom riktlinjer för att undanröja diskriminering och segregering och för att se till att personer med funktionsnedsättning får lika möjligheter till arbete och sysselsättning.

58. Med hänvisning till sin allmänna kommentar nr 8 (2022) om rätten till arbete och sysselsättning för personer med funktionsnedsättning rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Se över sin befintliga nationella lagstiftning i syfte att åtgärda systematiska, intersektionella och strukturella hinder som drabbar personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, ungdomar med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter, migranter med funktionsnedsättning och personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar, vidta åtgärder för att öka antalet personer med funktionsnedsättning på den öppna arbetsmarknaden och se över hur bedömningen av nedsatt arbetsförmåga görs.**
- b) **Se till att anställningskvoterna för personer med funktionsnedsättning faktiskt tillämpas i både den offentliga och den privata sektorn samt att arbetsplatserna är tillgängliga och att skälig anpassning görs på dessa.**
- c) **Stärka systemet för yrkesutbildning och vidta åtgärder för att säkerställa tillgänglighet och inklusivitet, inbegripet genom inrättande av en klagomålsmekanism för utredning av ageranden som kan innebära diskriminering på grund av funktionsnedsättning inom yrkesrehabilitering och arbete, samt se till att övergången från yrkesutbildning och högre utbildning till arbete på den öppna arbetsmarknaden fungerar smidigt.**

Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet (artikel 28)

59. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att personer med funktionsnedsättning löper högre risk att drabbas av fattigdom, att åtgärderna för att komma till rätta med fattigdomen bland personer med funktionsnedsättning är otillräckliga och att det inte görs regelbundna undersökningar för att ta reda på grundorsakerna till att fattigdom och funktionsnedsättning ofta förekommer tillsammans, vilket skulle behövas för att skapa ett fullgott underlag för regeringens politik och planer.
- b) Att stödåtgärderna för personer med funktionsnedsättning skiljer sig åt mellan olika regioner och kommuner och att förfarandet för att ansöka om stöd är byråkratiskt.
- c) Att asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning, inbegripet personer med funktionsnedsättning omfattade av tillfälligt skydd, saknar tillgång till systemen för stöd till personer med funktionsnedsättning.

60. Med erinrande om kopplingarna mellan artikel 28 i konventionen och delmål 10.2 inom FN:s globala mål för hållbar utveckling, vilkas syfte är att ge alla inflytande över sitt eget liv och att främja ekonomisk inkludering av alla, oavsett i vilken mån de har funktionsnedsättningar, rekommenderar kommittén att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Vidta alla åtgärder som krävs för att åtgärda motverka att personer med funktionsnedsättning ska löpa högre risk att drabbas av fattigdom och se till att ett funktionsnedsättningsperspektiv ingår i alla undersökningar, all forskning, all politik och alla planer på området fattigdomsminskning.**
- b) **Se till att personer med funktionsnedsättning har lika tillgång till stöd i alla regioner och kommuner samt förenkla förfarandena för att ansöka om stöd.**
- c) **Se till att asylsökande, flyktingar och migranter med funktionsnedsättning, inbegripet personer med funktionsnedsättning omfattade av tillfälligt skydd, får tillgång till systemen för stöd till personer med funktionsnedsättning, så att det kan förhindras att de hamnar i fattigdom.**

Deltagande i det politiska och offentliga livet (artikel 29)

61. Kommittén är oroad över följande:

- a) Att personer med funktionsnedsättning i så liten utsträckning deltar i det politiska och offentliga livet, bland annat i valkampanjer, och att det

saknas ledarskapsprogram för personer med alla typer av funktionsnedsättningar, i synnerhet kvinnor.

- b) Att procedurerna, anordningarna och materialen vid val inte är tillräckligt tillgängliga för alla personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med fysiska, intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar.

62. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Utveckla, och säkerställa genomförandet av, hållbara politiska program och åtgärder för att främja ett effektivt och fullständigt deltagande av personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor med funktionsnedsättning, i det politiska och offentliga livet på lika villkor som andra, inbegripet såvitt avser rätten och möjligheten för personer med funktionsnedsättning att rösta och kandidera i val samt att få tillträde till beslutsfattande positioner på hög nivå inom stat, regioner och kommuner, och öka deras deltagande i offentliga sektorn genom att beakta indikator 16.7.1 för FN:s globala mål för hållbar utveckling.**
- b) **Säkerställ tillgängligheten för röstningsmaterial och vallokaler, särskilt i avlägsna områden, i samtliga regioner och kommuner, liksom tillgängligheten för valkampanjer, bland annat genom att tillämpa stödåtgärder riktade till personer med intellektuell funktionsnedsättning genom alternativa och kompletterande informationsmetoder.**

Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott (artikel 30)

63. Kommittén är oroad över de hinder som gör det svårare för personer med funktionsnedsättning att få tillträde till rekreation, fritidsverksamhet och idrott, särskilt för personer med intellektuella, neuropsykiatriska och psykiska funktionsnedsättningar och barn med funktionsnedsättning.

64. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, ska göra följande:

- a) **Stärka de mekanismer som ska säkerställa att idrotts-, rekreations-, kultur- och fritidsverksamheter är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.**

- b) **Se till att personer med funktionsnedsättning har tillgång till kostnadsfri personlig assistans som ger dem möjlighet att idrotta och att delta i kulturella och sociala verksamheter.**

C. Särskilda skyldigheter (artiklarna 31–33)

Insamling av statistik och information (artikel 31)

65. Kommittén noterar att SCB genomför årliga undersökningar av levnadsvillkor. Dock är kommittén oroad över följande:

- a) Att det finns brister i insamlingen och publiceringen av statistik över situationen för personer med funktionsnedsättning inom alla områden av livet, inbegripet levnadsvillkor, hälsa, utbildning, sysselsättning, socialt skydd och rättsväsendet.
- b) Att det saknas uppdelad statistik bland annat avseende personer med funktionsnedsättning som drabbas av flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering, exempelvis lesbiska kvinnor, homosexuella män, bisexuella personer, transpersoner och intersexpersoner med funktionsnedsättning, personer med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter, migranter – inbegripet flyktingar, asylsökande och personer som omfattas av tillfälligt skydd – med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning, kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning som är intagna på institution.
- c) Att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem inte är delaktiga i arbetet med att utveckla indikatorer för övervakningen av genomförandet av politik och program som har anknytning till funktionsnedsättning.

66. Med erinrande om Washington group Short set avseende funktionsnedsättning och om den politikmarkör avseende inkludering av och självbestämmande för personer med funktionsnedsättning som har utvecklats av kommittén för utvecklingsbistånd inom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), rekommenderar kommittén att konventionsstaten, i nära samråd med och under aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning via de organisationer som företräder dem, ska se till att det finns lämpliga och nationellt enhetliga åtgärder som innebär att det samlas in, analyseras och offentliggörs specifik statistik avseende situationen för personer med funktionsnedsättning, särskilt personer med funktionsnedsättning som drabbas av flerfaldiga och intersektionella former av diskriminering, inbegripet lesbiska kvinnor, homosexuella män, bisexuella personer, transpersoner och intersexpersoner med funktionsnedsättning, personer

med funktionsnedsättning som tillhör nationella minoriteter, migranter – exempelvis flyktingar, asylsökande och personer omfattade av tillfälligt skydd – med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning, kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och institutionsintagna personer med funktionsnedsättning.

Internationellt samarbete (artikel 32)

67. Kommittén noterar att konventionsstaten totalt sett anslår betydande resurser till internationell utveckling. Dock är kommittén oroad över följande:

- a) Att de begränsningar i anslagen till internationell utveckling som antogs i november 2022 har fått en negativ inverkan på funktionshindersspecifika projekt i utvecklingsländer.
- b) Att åtgärder med koppling till funktionsnedsättning inte ingår i strategin för det humanitära bistånd som ges via Sida.

68. Kommittén rekommenderar att konventionsstaten ska göra följande:

- a) **Se till att det anslås tillräckliga ekonomiska resurser till internationell utveckling av funktionshindersspecifika åtgärder och garantera att inklusivitet är en förutsättning för godkännande av projekt som finansieras inom ramen för program för internationellt samarbete.**
- b) **Se till att åtgärder med koppling till funktionsnedsättning ingår i alla strategier för humanitärt bistånd, inbegripet såvitt avser bistånd som ges via Sida.**

Nationellt genomförande och övervakning (artikel 33)

69. Kommittén noterar med uppskattning att Institutet för mänskliga rättigheter i januari 2022 inrättades som övervakningsmekanism och att institutet har ansökt om medlemskap i den globala alliansen för nationella institutioner på området mänskliga rättigheter (GANHRI). Dock är kommittén oroad över att institutet bedömer sin sannolikhet att tilldelas A-status som ”god, men inte säker” och därvid redovisar möjliga problem såvitt avser finansiering, utnämning och avlöning av samt kriterier för entledigande av styrelseledamöter.

70. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att se till att Institutet för mänskliga rättigheter får tillräckliga ekonomiska, personella och tekniska resurser och omfattas av ett regelverk som helt överensstämmer med principerna för ställningen för nationella institutioner för främjande och skydd av mänskliga rättigheter (Paris-principerna).

71. Kommittén är oroad över att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem inte i tillräcklig utsträckning involveras och deltar i den övervakningsprocess som Institutet för mänskliga rättigheter genomför.
- 72. Kommittén rekommenderar att Institutet för mänskliga rättigheter ska inrätta förfaranden och protokoll som säkerställer att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem involveras och deltar helt och fullt i institutets övervakningsprocess.**

IV. Uppföljning

Spridning av information

73. Kommittén framhåller att samtliga rekommendationer i dessa sammanfattande kommentarer är viktiga. Såvitt avser brådskande åtgärder som måste vidtas, önskar kommittén fästa konventionsstatens uppmärksamhet vid rekommendationerna i punkt 6 (om allmänna skyldigheter), punkt 14 (om jämlikhet och icke-diskriminering), punkt 44 (om rätten att leva självständigt och att delta i samhället) och punkt 54 (om inkluderande utbildning).
74. Kommittén uppmanar konventionsstaten att genomföra rekommendationerna i dessa sammanfattande kommentarer. Kommittén rekommenderar konventionsstaten att sprida de sammanfattande kommentarerna för övervägande och åtgärd till regeringsmedlemmar, riksdagsledamöter, tjänstemän vid berörda departement, lokala myndigheter och medlemmar av berörda yrkesgrupper såsom lärare, hälso- och sjukvårdspersonal och jurister samt till medier med hjälp av moderna sociala kommunikationsstrategier.
75. Kommittén uppmuntrar kraftfullt konventionsstaten att involvera civilsamhällesorganisationer, särskilt organisationer för personer med funktionsnedsättning, i utarbetandet av sin periodiska rapport.
76. Kommittén uppmanar konventionsstaten att ge vid spridning åt dessa sammanfattande kommentarer och därvid bland annat sprida dem till icke-statliga organisationer och organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, liksom till personer med funktionsnedsättning själva och deras anhöriga, på national- och minoritetsspråk, inbegripet teckenspråk, och i tillgängliga format, inbegripet lättläst, och att också göra dem tillgängliga på regeringens webbplats om mänskliga rättigheter.

Nästa periodiska rapport

- 77. Konventionsstaten har valt att rapportera i enlighet med det förenklade rapporteringsförfarandet. Kommittén kommer att utarbeta en**

förteckning över ämnen inför rapporteringen och uppmana konventionsstaten att lämna in sina svar inom ett år från mottagandet av List of issues. Konventionsstatens svar, som förväntas ha inkommit senast den 15 januari 2031, kommer att utgöra dess kombinerade fjärde, femte och sjätte periodiska rapport.